

Tóth Dominik¹

A HUSZITA TÍPUSÚ HADISZEKÉR ALKALMAZÁSÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA A 20. SZÁZAD ELSŐ HARMADÁNAK MOBILIZÁLÁSRA VONATKOZÓ ELGONDOLÁSAIVAL

Absztrakt

A hadtudomány egyik nagyon fontos megoldandó feladata volt a csapatok lehető leggyorsabb mozgatása a legkisebb veszteség mellett. A tűzfegyverek harctéri alkalmazásával még égetőbbé vált ez a probléma, de talán soha annyira fontos nem volt, mint az első világháború éveiben. A gyalogság és a tüzérség megnövekedett tűzereje miatt a gyalogosrohamok hatalmas veszteségekkel jártak. A katonai szakírók, levonva a konzekvenciákat, a gépesítésben, illetve a páncélvédelemben látták a megoldást. Az elgondolás elméleti háttere messze nem előzmények nélküli. A tűzeszközök 15. századi gyors fejlődése során a huszita háborúk hadiszekerei első ránézésre hasonló problémára kínáltak megoldást.

Kulcsszavak: *gépesítés, csapatszállítás, huszita háborúk, Vlack, Liddell Hart, Guderian, Fuller*

„Némi gondolkodás után rájövünk arra, hogy az elmúlt idők hadászati és harcászati elvei tudatosan vagy tudat alatt a háború alapelvein nyugodtak, és ebből bátran következtethetünk arra, hogy ez a jövőben is így lesz.” (J. F. C. Fuller)

Bevezetés

A hadtudomány, illetve a hadtörténelmi diszciplína fejlődése során jó néhány alapelv mindig is többé-kevésbé változatlan maradt. Nagyon sok probléma megoldása lényegét tekintve soha nem változott, pusztán az adott korszak technikai fejlettségének megfelelő színvonalra fejlesztették a korábbi megoldásokat. Nem szándékos folyto-

¹ e-mail: dmnk.tth@gmail.com,
ORCID: 0000-0002-5593-5730

nosságról van szó, sok esetben egymástól teljesen függetlenül született meg a nagyon hasonló válasz ugyanarra a problémára.

A kézi tűzfegyverek megjelenésével például megjelent az a probléma is, hogy az eszköz használója túlságosan kiszolgáltatottá vált az ellenség számára, lévén, hogy az újratöltést csak állva lehetett elvégezni. A fordulópontot az 1871-es Sedan-i csatához szokták kötni, amikor a hátultöltős puska, illetve a hozzá tartozó új harcrend legyőzte a régit. Ugyanakkor él egy olyan jól megalapozott vélemény is, amely szerint a határ 1866, Königrätz. A Hadtörténeti Intézet és Múzeum gondozásában megjelent *Haderők és hadviselés az elöltöltő fegyverek korában* c. kötetben a következő indoklás olvasható: „...az elöltöltő fegyverek hadviselési korszakához tartozónak addig tekintjük a háborús eseményeket, ameddig azok lejátszódásában a meghatározó szerepet ezek a fegyverek töltik be. Ezért választottuk a vizsgált időszak lezárásának 1866-ot, amely így egybeesik a harcászati alkalmazás szempontjait is figyelembe vevő korszakolással.” [21: 11] Az új fegyvert használó porosz fél csapatai ugyanis már nem kényeszerültek vonalalakzatba rendeződni. A megoldás már sokkal korábban megszületett, hiszen hátultöltő vadászpuskák ismertek a 17. század első feléből is. A gond az volt, hogy az említett évszázad technikai színvonala nem tette lehetővé a sorozatgyártást. Hasonló a helyzet az egyesített tölténnyel is. Az igény arra, hogy ne külön kelljen a lőport és a lövedéket adagolni, szintén elég régi. Az egyesített lőszer – igaz, fém helyett papír fogta össze az egyes részeket – már 1812-ben megszületett Jean Samuel Pauly találmányaként [27: 29], azonban a kor hadművészete valószínűleg erre még nem állt készen.

Korszaktól és hadszíntértől függetlenül általános problémája volt minden hadseregnek az egységei épségének megóvása, illetve a védelmük biztosítása, lehetőség szerint minél tovább. Különösen égető volt ez a gond a gyalogságra nézve, melyre az egyik legnagyobb veszélyt a lovasság (főként a nehézlovasság), később pedig a tűzfegyverek jelentették. Egymástól függetlenül többször láttak napvilágot különböző elképzelések, sőt még gyakorlati alkalmazások is, természetesen más-más határfokkal. Ennek egyik kimagasló példája a 15. század elején a huszita háborúk idején megszülető ún. **huszita** típusú **hadiszekér**, amely példátlanul sikeres volt. Azután a hadművészet fejlődésével hosszú időre elavulttá vált az eszköz, de az első világháború folyamán és az azt követő években újra egyértelműen megmutatkozott a gyalogság kiszolgáltatott volta. A megóvásukra a 20. század elejének teoretikusai a gépesítés, illetve a páncélozott szállítójárművek formájában látták a megoldást.

Az ún. huszita vagy táborita hadiszekér, illetve a 20. század szállítójárművei nem csak a személyi állomány szállításának feladatait látták el. Mindkét esetben bizonyítékok vannak arra, hogy ezek az eszközök sokszor szervezetenként tartoztak a gyalogsághoz. Tehát nem csak a csata helyszínének elérését biztosították, de ténylegesen hozzájárultak a harc megívásához, illetve egyéb katonai művelet megvalósításához.

A „*huszita típusú szekér*” fogalma magyarázatra szorul. Jelen írás egyik tárgyát az 1430-as évekre kialakuló szekértípus, pontosabban a jármű alkalmazásának elméleti háttere képezi, amely nem csak a „cseh korona” országainak területén, de a Magyar Királyság haderejében is megtalálható volt. A vizsgálódás másik tárgyát az 20. század 30-as éveinek közepéig megjelenő, a hadseregek gépesítését célzó elgondolások jelentik. Azért esett erre a választás, mert a motorizálás (ezzel együtt a páncélozás) mellett kiálló katonai szakírók – Liddell Hart, Fuller, Guderian, de Gaulle – az 1930-as évekre már kidolgozták elgondolásaikat. Emellett azért is vélem jogosnak ezt a határt, mert az elmélet ekkor kezd átszivárogni a gyakorlatba.

A cikk célja, hogy megvizsgálja: párhuzamba állítható-e a két eszköz felhasználási módja mögött álló elméleti elgondolás. Legelőször tehát röviden összefoglalom a hadiszekérnek, mint fegyvernemnek a kialakulását, okait, körülményeit. Ezután megvilágítom, milyen feladatkörökben alkalmazták ezeket a kor csataterein, végül pedig egykorú forrásokkal támasztom alá azt a tényt, hogy csapat szállítási feladatokat is elláttak ezek a járművek.

A cikk második felében a két világháború közötti releváns elméletek/elgondolások csapat szállításra vonatkozó részeit veszem górcső alá. Ezt a fent leírt időszak haditechnikai fejlesztésére legnagyobb hatást gyakorló szakírók munkáinak tükrében teszem. Az írásomat egy rövid összehasonlítással zárom, amely arra próbál választ adni, kimutathatók-e hasonlóságok a két korszak elgondolásai között, és ha igen, akkor ezek milyen természetűek.

Ilyen jellegű összehasonlítás eddig még nem született, ugyanakkor külön-külön az egyes témakörök meglehetősen jól feldolgozottak. Ezek alapján áttekintem mindazt az anyagot, amit a huszita hadviselésről tudunk, és ennek alapján igazolni próbálom, hogy a táborita típusú hadiszekérhez kötődött olyan feladatkör, amely ma legjobban a csapat szállítás fogalmával írható le. Ezután pedig átnézem az emlegetett teoretikusok műveinek csapat szállításra vonatkozó részeit, és

megvizsgálom, melyik elgondolás az, amelyik a legrészletesebben foglalkozik csapatmozgatással.

1. A kapcsolódó szakirodalom vizsgálata

A huszita hadviselés vizsgálatakor a rendelkezésre álló irodalom elemzésekor több oknál fogva is külön kell vizsgálnunk a primer forrásanyagot a modern, jobbára ezekre építő szakirodalomtól – előbbiből ugyanis hiányzik például az elemzés. Egykorú források közül Aeneo Piccolomini *Historia Bohemica* [1] című műve tartalmazza az erre vonatkozó legjobb leírásokat [1: 53–84], illetve egy 15. század végéről származó hadiutasítás Václav „Vlček” z Čenova [2] tollából. Piccolomini, a későbbi II. Pius pápa, ahogy a mű címe is jelzi, a csehek történetét próbálta összegezni a kereszténység felvételétől egészen saját koráig, azaz a huszita háborúig. A krónika műfaji sajátossága, hogy csak egy narratív közlés, amely elemzést egyáltalán nem tartalmaz. A forrásai nem mindig ellenőrizhetők, épp ezért kellő forráskritika mellett használható. A másik kortárs szerző, Václav műve más kategóriát képvisel. Lévén szó egykori huszita zsoldosról, egy tömör hadiutasítás megírására törekedett, amelyben a műveleti területen és a hátszágban előforduló különböző harci helyzetekre való helyes reagálás módját írja le. A krónikával ellentétben itt indoklás is található, hogy mit miért ír le.

A modern feldolgozások közül érthető módon leginkább a cseh történészek művei kiemelendők: Jan Durdík, [14] illetve annak tanítványa, Otakar Frankenberger. [15] Monográfiáik célkitűzése a huszita háborúk katonai szempontú összegzése és értékelése a felkelők szemszögéből. Az ő írásaik nem csak lefedik, de elemzik egyebek mellett a huszita harcmodort, haditechnikát, továbbá eljárásokat. Az olvasó természetesen kap egy történelmi keretet, de nem az eseménytörténeten van a hangsúly.

Magyarországi viszonylatban sajnos jóval kevesebb a friss értekezés – az igazán alapos írások a 20. század első évtizedeiben születtek. Tóth-Szabó Pál monográfiája az, amely egy évszázad elteltével sem megkerülhető alapossága miatt – bár a korszak hadművészetével csak felületesen foglalkozott. A cél érezhetően „csupán” az eseményeknek minél pontosabb rekonstruálása volt. Ez sikerült; a mozgalomról és annak Magyarországot érintő hatásairól kimerítő képet vázolt fel. [11]

A két cseh szerzőnél korábban élt Tóth Zoltán két tanulmánya [12] [13] szintén megemlítendő, melyekben górcső alá vette a fegyvernem eredetét, és nagy vonalakban foglalkozik a harcmodorral is. Összefoglalja a szállítójárművek hadseregekben betöltött szerepét az ókortól a 17. századig. A második tanulmányában pedig, mely a folytatásnak tekinthető, ennek a sajátos hadikultúrának a megjelenését taglalja a Magyar Királyság haderejében. A kortárs magyar történészek közül B. Szabó János tanulmánya [16] említendő meg. Noha a vizsgálat tárgya nem kapcsolódik közvetlenül a jelen íráshoz, mégis említésre érdemes, mint a közelmúlt – tudomásom szerint – egyetlen megjelentetett cikke a témában. Ebben a szerző nem csupán a „fegyvernem” beépülését járta körül a magyar hadrendbe, de annak határait is vizsgálta a szomszédos államalakulatok hadikultúráira.

A 20. század elején a páncélos háború megvívása elméleti kidolgozóinak majd mindegyike nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy mi módon lehetséges az előretörő páncélos csapatok segítése végett a gyalogságot a lehető leggyorsabban utánuk küldeni. A kézi tűzfegyverek tömeges elterjedésének köszönhetően hosszú időre a gyalogság vált a fő fegyvernemmé. [10: 86] A harckocsizó kötelékek alkalmazásánál nagyon hamar kiderült ugyanis, hogy önálló műveletekre alkalmas ugyan, azonban az elfoglalt terület megtartásához a gyalogságot nem tudja nélkülözni.

Külföldi szakírók közül H. B. Liddell Hart, [5] [6] J. F. C. Fuller [7] foglalkoztak műveikben a témával elsőként. Mindketten a hadsereg gépesítését, mobil (páncélos) egységek felállítását szorgalmazták, és külön kitértek a gyalogság szerepére és gyors szállításának mikéntjére is. A különbség a két meglátás között abban áll, hogy Fuller abszolút másodlagos szerepet szánt a gyalogságnak; hiszen véleménye szerint – mint ahogy azt be fogom mutatni – a harckocsi kötelékek nem szorulnak a gyalogság támogatására. Ily módon tehát a gyors szállításuk sem indokolt. Hart teljes körű mobilizálásban gondolkodott: egy olyan összefegyvernemi egységben, amely gépesített gyalogságot ugyanúgy magába foglalt volna, mint harckocsikat.

Részletesen kidolgozott terveiket a sors fintoraként a brit hadvezetés nem ültette át idejében a gyakorlatba, a német fél viszont igen; ez egyértelműen kiderül H. Guderian *Riadó! Páncélosok!* [8] című könyvéből is többek között. Érezhetően Liddell-Hart elképzelését osztotta, és alkalmazta a harctéren is: a páncélos ékeknél kell kivívnia a harcászati áttörést, de szüksége van a gyalogság támogatására, amelynek gyors csapatszállító járműveken kell kísérenie őket.

Az előbb említett három szerzőn kívül a páncélos háború atyjának szokás tekinteni a francia de Gaille-t is. [9] Az elmélete lényegét ő maga foglalta össze tömören és nagyon érthetően: „Azt javasoltam, hogy sürgősen teremtsenek olyan hadsereget, amely manőverezni és csapásokat mérni tud; ez a hadsereg legyen gépesített, páncélozott, személyi állománya elit legyen, és csatlakozzék a mozgósítás révén hadba szólított nagy egységekhez.” Mivel nem tér ki írásaiban más egységek támogató szerepkörére, így a gyalogságéra sem, ennél fogva jelen cikk tárgyának szempontjából irrelevánsnak kell tekintenem.

2. A huszita „csapatszállítás”

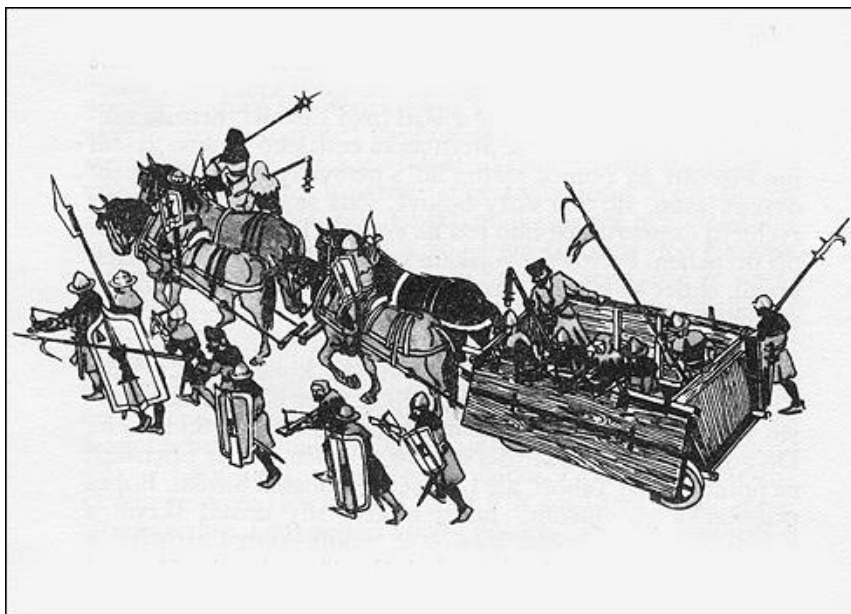
A huszita hadviselés a kialakulásától a hanyatlásáig nagyon sokat változott. Átalakult a szekerek szerepe, a tűzéréség kihasználásának módja stb. A gyalogságnak szekereken való rendkívül gyors (legalábbis a korszak színvonalához viszonyítva) szállítása ezzel szemben mondhatni végig megmaradt. (Egyes hadtörténészek azon a véleményen voltak/vannak, hogy a 15. század végére a szekér eltűnt, és helyét szinte kizárólagosan egy nehézgyalogság vette át. Ez az elgondolás nem nyert bizonyítást, de mivel nem tartozik a jelen cikk tárgyához, több szó nem esik róla.)

Az elméleti elgondolás értelemszerűen nem a semmiből jelent meg, voltak előzményei, amikor is a későbbi huszita típusú szekér által betöltött legfontosabb szerepkörök (tűztámogatás, csapatszállítás, utánpótlás-biztosítás) valamelyike megjelent. Szállítójárművek harci alkalmazására már az ókorban is számos példa akadt, jóllehet, a felhasználás más jellegű volt. A hettita, egyiptomi, perzsa, kínai, illetve briton harci szekerek általában a mozgó tűzérállás szerepét töltötték be, feladatuk pedig a gyalogság támogatása volt. A hadikultúra fejlődésével a harci szekerek eltűntek, és a tűzfegyverek megjelenésekor jelentek meg újra, teljesen más formában.

A Strassbourg-i Krónika 1332-ben arról tudósít, hogy szokássá vált a gyalogok szekereken való harcba indítása. 1345-ben Csehországban is alkalmazták ezt a módszert; a nehézgyalogosokat szekereken szállították a csataterre, nekik ekkor már gúnynevük is volt – „wagenreiter”. [12: 277 2. l.] Az újszerű felhasználás egyik oka valószínűleg a tűzfegyverek biztonságosabbá válása. Ez főleg az új ágyúöntési eljárások kifejlesztésének tudható be, amelyeknek kö-

szönhetően ellenállóbb csőfal öntése volt lehetséges. Ami ettől is fontosabb: „Az új, vasból készült fegyvereket tulajdonképpen egy jobban felszerelt falusi kovácsműhely is elkészíthette”. [20: 91] További lehetséges ok ezen korai lövegtípusok kis kaliberű változatainak elterjedése, amelyeket akár szekérre is fel lehet szerelni. Emellett az sem kizárt, hogy ezeknek a korai lövegtípusoknak a mozgatására egész egyszerűen a szekér volt a legalkalmasabb, bár ez csak feltételezés.

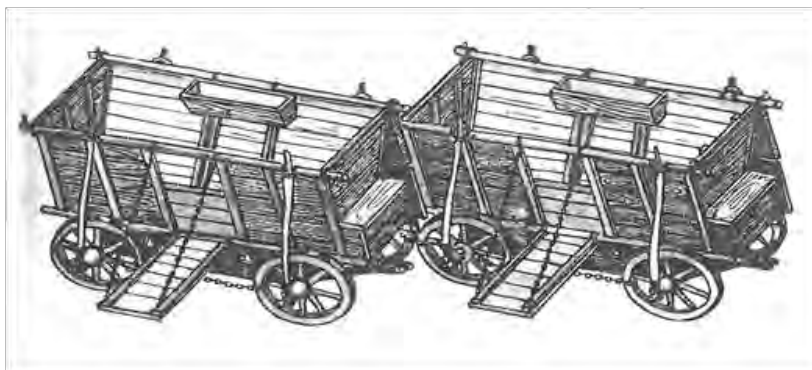
Jan Žižka, a Cseh Királyság hadvezére tette meg azt a lépést, amely elvezetett egy új „fegyvernem” megszületéséhez. Szó sincs új találmányról; „mindössze” a kor tűzfegyvereinek és a szekereknek kombinációjából adódó lehetőségek maximális kihasználásáról a csatatéren. Ez a harci-szállító eszköz a huszita háborúk idején is továbbfejlődött; lényeges különbség van a Šudomernél és a Domažlice mellett használt hadiszekér között. [12: 277]

1. ábra. Hadiszekér mozgás közben

Az előbbi harci cselekményre 1419. március 25-én került sor. Itt nem a lefolyás mikéntje a fontos, hanem inkább az, hogy Žižka mindössze húsz szekérral rendelkezett.² [15: 159] Lévén ez a huszita háborúk első időszaka, amikor a „fegyvernem” még épp csak fejlődik, tehát az alacsony szám nem meglepő.

² Eredeti cseh szövegben: „... a vozuov bojovních měli dvanáct...” Az átvétel Durdíktól származik.

2. ábra. Hadiszekerek táborozáskor, összeláncolva

Alig egy évtizeddel később, 1426. augusztus 11-én Tachov mellett a Cseh Királyságba betörő koalíciós csapatokkal szemben a huszita haderő már jóval több – a krónikások szerint 500 - szekérral készült felvenni a harcot. Ez egyértelműen túlzó adat, azonban arányaiban érződik a létszámnövekedés. Ami pedig a huszita haderőt magát illeti, ez is átalakult: '19-hez képest itt már jó néhány, többé-kevésbé önállóan tevékenykedő csoport jobban-rosszabbul felszerelt erői egyesültek. [15: 179]

A változás nem csak a számbeli növekedés által, illetve a sereg összetételében látszik, de a szekerek használatában is: eleinte a „nyugati minta” szerint használták őket, azaz kis számban, a hangsúly ugyanis a gyalogság és a lovasság szerepén volt. A szekerek nagyobb számban való alkalmazása, valamint azok kölcsönös együttműködése egymással, illetve a többi seregrésszel, már egyértelműen huszita találmány. [12: 277] Ez, valamint a harcosok megfelelő ösztönzése, sőt fanatizálása olyan haderő megszületését eredményezte, amely ellen a megtámadott területek reguláris hadseregei tehetetlenek voltak. (A célpontok bányavidékek, kereskedelmi központok, kikötők voltak, a Magyar- és Lengyel királyság, a Német-Római császárság, valamint a Teuton lovagrend területei.)

A sikertelen védekezés után természetes következmény, hogy az államok uralkodói megpróbálták lemásolni ezt a módszert. A próbálkozást nem koronázta siker, amelynek fő oka a hozzáértés hiánya volt: magyarán, kisebb kontingenseket leszámítva nincs forrás arról, hogy nagyméretű kötelékeket sikerült volna az egyes uralkodóknak zsoldjukba fogadni, és ezáltal eredményesen venni fel a harcot a betörő felkelőkkel.

Luxemburgi Zsigmond volt azon kevesek egyike, aki felfogadott néhány szekérszoldost. Őket nem felkelő társaik ellen, hanem a déli határon, Szendrő ostrománál vetették be sikeresen. [16: 432]

Jan Durdík véleménye szerint ez a fajta, a gyors mozgásra építő, manőverező, nyílt csatát kerülő, az ellenfél támadását kiprovokáló harcmodor és a hozzá tartozó szervezet 1423 és 1426 között kristályosodott ki. [14: 104] Több ismérv is jól meghatározható, amelyek a sikert biztosították. Az egyik ilyen az ún. „kis háború”-jelleg. Ez nem a nagy nyílt csaták keresését jelentette, sokkal inkább a kisebb összecsapások sorozatából álló hadviselést. [18: 7–12] Valóban megfigyelhető, hogy amennyiben nem törtek az országba nagy koalíciós seregek, úgy a szomszédos területeken tervezett és végrehajtott műveleteket csak kisebb, gyorsan mozgó kötelékek vitték véghez. (A szekereket, illetve huszita egységek mozgását illusztráló lásd: 3. ábra.)

3. ábra. Szekérvár mozgás közben az elő-, utó- és oldalvédekkel, valamint a hídverőkkel

A Magyar Királyságba először 1428-ban törtek be, és a portyáikról szóló korabeli források alátámasztják a fentieket. A hadjáratot előkészítő csapatösszevonások Magyarbród (ma: Uherský Brod – Csehország) térségében, majd Szokolca (Skalica – Szlovákia) várának elfoglalása előrevetítette azt a sémát, amely a portyákat jellemezte egészen az 1430-as évekig. [17: 413] Minden alkalommal úgy foglaltak el bizonyos kulcsfontosságú erősségeket, hogy onnan egyszerre több más, nemkülönben fontos célpontokat tudjanak fenyegetni. (Ez az eljárás Liddell Hartnál is megjelenik – ő „alternatív célpontok egyidejű fenyegetésének” nevezte. Igaz, ő a mobilizált kötelékekben rejlő lehetőségek egyikeként hozta fel ezt: „... egy páncélozott haderő kihasználhatná a mozgékonyosságát arra, hogy az ellenséget több cél-

pont együttes fenyegetésével aggassa – a régi doktrína szerinti egy célpontra való koncentrálás helyett.”³ [5: 505]) Szokolca már önmagában jó példa erre: mivel stratégiai fontosságú helyen fekszik, aki uralja az erősséget, az tud gond nélkül betörni az ellenfél területére.

Pozsony város 1428. február 10-én és 11-én is kapott egy figyelmeztetést, amely szabad fordításban így hangzik: „...a husziták részéről, akik elfoglalták Szokolcát, támadás várható Nagyszombat vagy Pozsony ellen.”⁴ A figyelmeztetés korai volt: 12-én még „csak” Szenc (Senica – Szlovákia) térségében álltak, és úgy tűnt, Nagyszombat (Trnava – Szlovákia) lesz a célpont. Azonban, mint később kiderült, ez a manőver a megtévesztést szolgálta: egy február 18-án kelt levélből az derül ki, hogy gyakorlatilag elérték Pozsony külvárosát. [17: 413–414] Ez a távolság megközelítőleg 120 km, amely nem tűnhet soknak, hiszen gyalogosan is 4–5 nap alatt megtehető, ezzel szemben a betörő csapatok úgy két és fél hét alatt értek oda. Azonban, ha belegondolunk, hogy időközben bevették Szokolcát, és még a Kis-Kárpátokon is átkeltek, akkor rájövünk, hogy ez a tempó gyorsnak mondható. A hegyi átkelés egyébként maga a megtévesztés: Szokolca várából Pozsonyig el lehet jutni anélkül, hogy útba esne a Kis-Kárpátok – utóbbi útvonal jókora kerülőt jelent, azonban Nagyszombat felé ez az irány a legrövidebb.

A fent vázolt portyákon kívül megvalósítottak jóval nagyobb léptékű műveleteket is. Az 1427-33 közötti időszakban öt nagy akciót is végrehajtottak a térségben: a Balti-tengertől a Magyar Királyságig, melyek „spanilé jízdy”⁵ néven ismertek. Kivétel nélkül mindegyiknél kiemelt szerepet játszott a gyors mozgás és a manőverező képesség. Jellemzően csapataik külön meneteltek, általában egy 40–50 km-es sávot lefedve, de szükség esetén nagyon gyorsan össze lehetett őket vonni (maximum egy-két nap elegendő volt). Bartošek krónikás szerint egy-egy haderő 3500 lovasból, 40 000 gyalogosból, 2500 szekérből állt. [15: 106] Krónikában szereplő adatsorról lévén szó ez egyértelmű túlzás; legalább 10-zel kell osztanunk ezeket a számokat, hogy a valósághoz közelebbi adatokat kapjunk, de az arányok így is figye-

³ Saját fordítás. Eredeti szövegben: „... the armoured force could use its mobility to confuse the enemy by threatening alternative objectives – in contrast to the orthodox doctrine of concentrating on a single objective from the outset.”

⁴ Saját fordítás. Eredeti szövegben: „... dy Hussen seit abgegangen von Skalic maynt für ganse warhait ziher zu uns geen Tirna oder euch geen Pressburg.”

⁵ Szabad fordításban „gyönyörű portyát” jelent, megfelelő színvonalú szakfordításról nincs tudomásom. Az angol szakirodalom „beautiful rides”-ként, illetve „chevauchée”-ként utal rá.

lemre méltóak, hiszen kiderült, hogy a gyalogosok egy részét valóban szekéren kellett szállítani huzamosabb ideig ahhoz, hogy a leírt hadi-cselekmények tényleg megvalósíthatók legyenek.

A harcmodor tökéletesítésének köszönhetően a táborita hadiszekérhez több funkció is társult, amelyeknek megfelelően később ezek a járművek külsejükben is megváltoztak. Az egyik legfontosabb és legkorábbi szerepkör (modern kifejezéssel élve) a csapatszállítás. (A szekereket, illetve a szekértábort alakzatban vonulva és védelemnél lásd: 1-3. képek).

Azt, hogy a gyalogság egy részét olykor szó szerint a szekéren szállították, alátámasztja egy, a 15. század második felében élt huszita vezér, bizonyos Václav „Vlček” z Čenova hadirendtartásának néhány sora: „Az emberek pedig a szekerekre így osztassanak be / állíttassanak fel: felét előre, felét hátra (...), hogy ha akarnak, hátul leugorhassanak.”⁶ [1: 53] További bizonyíték az is, hogy a gyalogság irányítása kapcsán külön fejezetben tárgyalja azokat a kötelékeket, amelyek a szekerekkel, illetve önállóan harcolnak. [1: 50-51] Vlček elég kalandos életet tudhatott magáénak, melyet II. Ulászló király szolgálatában fejezett be. A szóban forgó művet is neki írta, amely lényegében egy kézikönyv a török elleni harchoz.

A táborita haderő esetén összetételéről árulkodik Tábor város helyének kiválasztása is. A település környéke, úgy tűnik, annak domborzati jellemzői miatt elsősorban a gyalogosan folytatott harcnak kedvez. Piccolomini leírása alapján (melynek tartalmi fordítása következik) legalábbis erre következtethetünk: „Voltak olyan egyenetlen helyek, ahol célszerű csatázni, mert az ellenség a csata elkezdése után csak gyalogosan tud harcolni.”⁷

A mozgalom hanyatlásával a huszita zsoldosok a környező országokban kezdtek megélhetés után nézni, azonban ezt a sajátos hadikultúrát megőrizték. A következő példák sem a huszita háborúkból valók, bár ők hajtották végre azokat Hunyadi János szörényi bán vezérlete alatt.

⁶ Eredeti cseh szövegben: „Item. Lidé pak dovozuov takto rozděleni býti mají: což jich napřed šikuješ, aby polovice takéto-li kěž v zadek šikoval (...) a chtěli v zadek vskočiti.” Saját fordítás.

⁷ Latin eredetiben: „Erant aspera loca, in quibus pugnare oportuit, hostes in equis, milites suis omnes pedites, nec certamen committi nisi pedestre poterat. Ut ergo defiliere ab equis adversarii, mulieres quae de more suum exercitum sequebantur, projicere pepla in terram jussit, quibus implicita per calcaria equires, prius extincti sunt, quam pedes expedire valerent.”

Az Ialomița folyó felső folyása mentén érték be Hunyadi csapatai 1441 őszén az Erdélyt feldúló török haderőt. A majdani kormányzó ekkor már évek óta bizonyítottan alkalmazott cseh/husziita szekereseket, melyek itt is betöltötték a gyorsan mozgó gyalogság, illetve a tüzérség szerepét is. A szereplésükről Antonio Bonfini ad részletes leírást, mely szerint Hunyadi „egy ideig engedi, hogy elnyomják, aztán kiadja az utasítást, hogy indítsák előre a szekérhadat, a szekereseket pedig utasítja, hogy észrevétlenül fogják körül a törököket mind, aztán újult erővel fölveszi a harcot. Fellángol a küzdelem, és bár a törökök mindenütt roppant kárt szenvedtek, hatalmas tömegük révén mégis kitartanak. Amikor azonban észreveszik, hogy a jobb szárnyon bekerítették őket a szekerek, hátulról meg tüzes nyilakkal és hajítógépekkel lövik őket, elbizonytalanodnak, lelassulnak, és mert féltik a hátukat, a fronton abbahagyják a harcot.” [3: 342] Itt a szekerek nem annyira szállító járműként, mint inkább mozgó tüzérállásként foghatók fel. Azonban ez nem jelenti azt, hogy a magyar hadseregen belül ne őrizték volna meg csapatszállító funkciójukat.

1448 őszén került sor a második rigómezei ütközetre. A katonai vállalkozás jelen cikk szempontjából azért érdekes, mert a csapatszállító szerepkör egyértelműen látszik. A dolgot az teszi még izgalmasabbá, hogy *mindkét* oldalon feltételezhető ennek megléte, de mivel egyelőre csak a magyar fél mozgásáról, akcióiról áll rendelkezésre forrás, a török féllal nem áll módomban foglalkozni.

Pasquale de Sorgo, raguzai nemes levele egyértelműen bizonyítja a husziták jelenlétét a Hunyadi János vezette csapatok között. Szemtanúként ugyanis végignézte azok átkelését a Morva folyón, és a következőket írja: „János gróf, avagy Hunyadi János kormányzó, az ő nagy hadseregével szeptember kalendáján (elsején) megérkezett Kovin várához, és átkelt a Nagy Morava folyó torkolatánál Szabadka mellett, Szörényvár közelében. Velük együtt a Tabur is átkelt.”⁸ [23: 138] Ezek működése a hadjárat alatt és főként a csatatéren egy meglehetősen szomorú apropó kapcsán válik világossá. A csata ugyanis több napig elhúzódik. Október 19-re virradó éjjelen a szekérvárba beszorult magyar hadvezetés egy kitörés végrehajtása mellett dönt, vagyis az éj leple alatt egy szekérkaraván kiválik és elhagyja a csata-

⁸ Latin eredetiben: „Comes Johannes sive Coniati Janus Regni Hungariae gubernator magno suo cum exercitu K[alendis] Sept[embris] in Choino oppido advenerat, et copias transmeavit in Soboticja ad ostium Lamorave prope Smederevo cum et Taborium iam transvexisset ad Soboticja verum.” Saját fordítás a latin eredeti és az angol fordítás alapján. A levelet közreadja és elemzi: [23]

teret. Ugyanezen év decemberében, Konstantinápolyban kelt követjelentésből a következők derülnek ki: „Másnap, még napkelte előtt felébresztette a Fehér lovag tüzérségének tagjait, és szekereikkel együtt útnak indultak, míg meg nem érkeztek Belgrádba. Négy napnyi útra volt Belgrád attól a helytől, ahol korábban összeütköztek a törökökkel.”⁹ [24: 91] Az utolsó mondatból egyértelműen kiderül, hogy négy nap alatt sikerült a csatatér és Belgrád közötti mintegy háromszáz kilométert megtenni. Ez gyalogos csapatokkal, ellenséges területen a kor viszonyai között lehetetlen. Az ilyen 70 km/nap menetteljesítmény csak lovasegységek számára lehetséges, illetve gyorsan mozgó szekerek számára, tekintetbe véve, hogy egy gyalogos átlagosan 35 km-t tesz meg naponta. [25: 300]

A Magyar Királyság, mint ahogy más államalakulat sem a korszakban, nem tudta fegyveresen megakadályozni a cseh zsoldosok betöréseit. A helyzet eléggé sajátosan oldódott meg az 1460-as évek elején: I. Mátyás tárgyalások útján, nem kevés pénz kifizetésével számolta fel a mozgalmat, amelynek köszönhetően „A vezér (t. i. Jan Jiskra) és kapitányai meghódolásával, főbb helyeik megvételével a cseh-huszita uralom megtört (Magyarországon).” [11: 326] Pontosan ez az az időszak egyben, amikor a szekérvár „...a magyar sereg szerves alkotórészévé (...) vált.” [13: 30]

3. A gyalogság gépesítését célzó elgondolások

A „*tank*” megjelenésének köszönhetően elméleti fejtegetések egész sora született a katonai szakíróktól a két világháború között arra vonatkozóan, hogyan lehetne az új harceszközben rejlő lehetőségeket a legjobban kiaknázni. Mindegyik mű a harckocsi–gyalogság–tüzérség „háromszög” együttműködésében látta a győzelem zálogát. Ehhez azonban újra kellett gondolni a gyalogság harctereken betöltött szerepét is.

Alapvetően két iskola alakult ki: az első az új eszköznek csupán támogató szerepkört szánt, és egyfajta gyorsan mozgó tüzérségi eszközt látott benne. (Néhányan odáig mentek, hogy a kényszer születé, múlandó jelenségként kezelték.) Valószínűleg hagyománytisztelt

⁹ Eredeti szövegben: „Item le lendemain devant le jour de deux on trois heures, le dit Blanc fit reveiller et truster toute son artillerye et ses chariotz ot se partyt et mist chemin et vint a une ville qui s'appelle Belegrad, qui est a luy, laquelle est a quatre journées de la ou avoit esté la bataille.” A szöveget közreadja: [24]

is beszélt a gyalogság híveiből, akik nem kívánták azt megfosztani évszázados elsőbbségétől a csatatéren. Ez a hozzáállás nem meglepő, hiszen az első világháborúig bezárólag érvényes volt Clausewitz kijelentése: „A gyalogság a fő fegyvernem, a másik kettő (a tüzérség és lovasság) ennek kiegészítője.” [4: 302] A másik irányzat (mint például Fuller) fordítva gondolkodott: a gyalogságot „kárhóztatta” kiegészítő/támogató szerepkörre, az áttörés feladatát pedig a harckocsikra róttta. A két vélemény egyetlen közös pontja igazán fontos: a motorizálás/mobilizálás fontosságának belátása. Annak mértékében erősen megoszlottak a vélemények, azonban a legtöbben szükségesnek látták a gyalogságot ellátni jó terepjáró képességekkel rendelkező páncélozott szállítójárművekkel. Ez volt hangsúlyos, mert az első világháborút követő újabb fegyveres konfliktust gyors lefolyású háborúként képzelték el. Az alábbiakban bemutatok néhány olyan korabeli katonai szakíró véleményét, akik a harckocsizó fegyvernem és a gyalogság 20. századi fejlődésére a legnagyobb hatást gyakorolták.

John Francis Charles Fullertől származott a „tankok” tömeges bevetésének ötlete Cambrai-nál (1916. november). Liddell Hart-tal vállvetve állt ki a gépesítés szükségessége mellett, igaz, pontosan ellentétes véleményen voltak a gyalogság szerepét illetően. Úgy vélte, a páncélzat megjelenésével a hadviselés jellege egészen meg fog változni, így a két fő fegyvernem a gyalogság és a harckocsi lesznek. Ez utóbbinak megvan az a képessége, hogy oldalirányú mozgásra is képes, tehát a műszaki akadályok leküzdése után szinte gond nélkül tudja felgöngyöltetni az ellenséges arcvonalat. Miután ezzel végzett, a gyalogságra, mint abszolút mellékszereplőre várna az elfoglalt terület megszállása. [7: 460–461] Fuller a második irányzat képviselőjeként olyannyira kiegészítő fegyvernemet látott, hogy már-már csak biztosító feladatokat bízott volna rá, mint például a páncélelhárítás, amit ő így fejezett ki: „Véleményem szerint a jövő be fogja bizonyítani, hogy egy gépesített hadsereg vagy alakulat két szárnyra osztandó: *páncélosokra, mint támadóerőre és páncélelhárító erőre a védelem céljaira.* (Kiemelés a szerzőtől.) Az előbbi mozgó gépekből állana, az utóbbi pedig szállítható páncéltörő fegyverekből, melyek képesek követni a harckocsikat, és hátukban vagy közvetlen közelükben mintegy modern szekértábor képeznek.” [7: 460] Máshol ennél nyersebben fogalmaz: „... mai formájában a gyalogságnak nincs mit keresnie a gépesített háborúban.” [7: 489] Ez a két részlet jól érzékelteti az előbbi állításomat, amelynek fényében érthető, hogy a szállítás kérdésével Fuller direkt módon nem foglalkozott.

Basil Henry Liddell Hart nagyon korán azon szakemberek egyike volt, akik a páncélos fegyvernem minél intenzívebb fejlesztését szorgalmazták. Amely az ő és Fuller elmélete közti különbséget illeti, azt Hart saját szavaival foglalom össze. „Röviden Fuller egy harckocsi központú hadsereg felállítását szorgalmazta, míg én egy mozgékony-központú hadseregét, amelyben az összes támogató erő páncélozott járműveken követné a harckocsikat, ily módon pedig képes lenne arra, hogy azokat közvetlenül támogassa.”¹⁰ [6: 90]

Többek között emlékirataiban is hosszan foglalkozott az első világháború vége óta hangoztatott elméletének lényegével: „... arra a megállapításra jutottam, hogy a tanknak kellene lennie a jövő csúcsgyegyverének, és ezt a meglátásomat a R[oyal] U[nited] S[ervices] I[nstitute]-nak 1919-ben leadott cikkemben kifejezésre is juttattam. Javasoltam mozgékony könnyűgyalogságból és tankokból álló harcsoport felállítását, mint a fejlesztések jövőbeni vezérfonalát.”¹¹ [6: 86] (A cikk címe: *Suggestions on the Future Development of the Combat Unit*) A fogadtatás elég szkeptikus volt, így amikor ugyanez a szaklap 1922-ben újból pályázatot hirdetett, és újfent kapott egy írást Liddell Hart-tól *Oil and truth will get uppermost at last* mottóval ellátva, nem értékelték túlzottan. Fuller erre a reakcióra szarkasztikusan figyelmeztette is: „... inkább azt kellett volna bizonyítania, hogy a következő háborút öszvérháton ülő, íjjal felfegyverzett harcosok fogják megyni.”¹² [6: 92]

Nagyon hamar javasolta felettesei számára egy gépesített magasabb egység felállítását (mely két harckocsi- és három gyalogoszászlóaljból, továbbá a hozzájuk rendelt önjáró tüzérségből állt volna). Tanácsait némi késedelemmel megfogadva elkezdődött a brit hadseregben a fegyvernem fejlesztése, de messze nem elegendő mértékben. Véleménye szerint a harckocsik mély hadászati áttöréshez való alkalmazásához szükséges egy új típusú gyalogság létrehozása, továbbá a légierő mielőbbi nagyarányú átszervezése. Mindez azért lét-

¹⁰ Eredeti angol szövegben: „In short, Fuller concentrated on the development of an all-tank-aiding army, while I favoured an all-mobile-army – in which all the tank-aiding arms would be mounted in armoured vehicles, and thus able to accompany the tanks closely.”

¹¹ Eredeti angol szövegben: „... I had come to think that the tank would be the paramount army of the future, and expressed that view in 1919 article in R. U. S. I. Journal, suggesting the combination of a mere mobile light infantry with tank in an integrated tank-and-infantry 'combat unit' as the future line of development.”

¹² Eredeti angol szövegben: „... you should have proved that men on donkeys armed with arrows will win the next war.”

fontosságú, mert a páncélosok nem alkalmasak egyedül minden feladatra, mint például a terepakadályok legyőzése. Maga is megjegyezte emlékirataiban, hogy sürgette a könnyű-, illetve nehézgyalogság átalakítását egy új típusú tengerészgyalogsággá: „Olyan egységnek képzeltem el őket, amelyet harckocsizó tengerészgyalogságnak neveztem el, páncélozott járműveiken szállítva együtt a szárazföldi flottával. Másképpen fogalmazva, egy gépesített lovaglós gyalogságot képzeltem el.”¹³ [6: 124]

Liddell-Hart elgondolásai, ha otthon nem is, Németországban értő fülekre találtak. Néhány cikkét Heinz Guderian rögtön, saját pénzéből lefordította – jóval azelőtt, hogy a német hadvezetés illetékesei azzal elkészültek volna. Megint másokat pedig maga a német hadügyminisztérium fordíttatott le. Hart egy két részben benyújtott hosszabb cikke kapcsán megjegyezte: „Mindkét részt elfogadták, amelyek nagy hatást gyakoroltak külföldön; az új német hadügyminisztérium tanulmányozás céljából lefordította a *Reichswehr*-ben.”¹⁴ [6: 92]

Szükség is volt a szomszédos államok fejlesztéseinek nyomon követésére, hiszen az első világháborút követő békerendszer a Weimari köztársaság hadseregét igen sok korlátozással sújtotta. Amikor Guderian *Riadó! Páncélosok* c. művét megírta, egyebek mellett páncélos csapatok felállítása sem volt engedélyezett, mivel: „Az Antant-hatalmak nekünk csak ún. csapatszállításra alkalmas páncélozott járművet engedélyeztek, olyat, amely a franciák és angolok akarata szerint tulajdonképpen csak tehergépkocsi, vaslemezkarosszériával.” [8: 184]

Guderian alapelgondolása röviden a következőképpen foglalható össze: a harckocsikat leginkább önálló harctevékenységre képes kötelékekbe összevonva kell alkalmazni, hiszen így érhető el a lehető leggyorsabban az ellenséges arcvonal áttöréséhez szükséges erőkoncentráció. A páncélos csapat nem a gyalogság támogatására való, inkább fordítva. Csapatmozgás során nem érdemes a lassabban mozgó gyalogságot bevárni, ha lehetőség van a gyors erőfölény kihasználásra, és nem érdemes továbbá szétszórni sem a páncélosokat. Ugyanakkor a sikeres együttműködés záloga az állandó gyakor-

¹³ Eredeti angol szövegben: „...suggested, that the Rifle and Light Infantry regiments might be converted into the 'tank-marines' of future armoured divisions.”

¹⁴ Eredeti angol szövegben: „Both were accepted and made a significant impression abroad; the German War Ministry translated them for study in the Reichswehr.”

lás. Megjegyezte, hogy már 1917-ben számos alkalommal felmerült az igény, hogy a páncélosokat a gyalogság ne lábön kövesse, de akkor még egyáltalán nem álltak rendelkezésre jó terepjáró adottságokkal bíró szállítójárművek. [8: 200] A második világháború előtt sem volt sokkal jobb a hadsereg helyzete; a kísérő lövészegységek motorkerékpáron és terepjáró teherautókon követték a páncélos kötelékeket. Az eddig leírtak alapján egyértelműen érzékelhető tehát, hogy Guderian is felismerte: a gyalogságot a lehető leggyorsabban kell átszállítani A-ból B-be, hogy támogató szerepkörének eleget tudjon tenni.

Az angol fél akaratlan hatásgyakorlása a német páncélos fegyvernem fejlődésére néhol konkrétan tetten érhető. Hartnak fentebb is idézett mondatai, melyek a harckocsik és gyalogosok egy alakulatba való szervezését részletezik, itt is megtalálhatók, igaz, kicsit továbbgondolt formában: „Általános egyetértés szerint erre az a legjobb megoldás, ha bizonyos számú lövészegységet nagy kötelékben, állandóan egyesítenek a páncélos egységekkel, és mozgásuk páncélozott szállítójárműveken történik.” [8: 199] Ugyancsak a hatásgyakorlást bizonyítja egy másik kijelentés: „A gépkocsizó kísérőlövészek fő feladata az, hogy gyorsan kövessék a páncélostámadást, és azonnal kihasználják, majd pedig fejlesszék ennek sikereit.”¹⁵ [8: 200] Úgy tűnik, hogy ezeket a gondolatokat sokkal hamarabb átültették a gyakorlatba, ugyanis a német hadvezetés már 1921-ben olyan hadgyakorlatokat szervezett, melyek a mobilizálásban rejlő lehetőségeket tesztelték. „Az első irány a gépkocsikon történő csapat szállítás kérdését vizsgálta, és ebből a célból számos hadgyakorlatot szervezett. Ezek közül az elsőnek – a Harz hegységben tartott 1921-es gyakorlatnak – a felügyelő von Tschischwitz vezérőrnagy vezetésével egy zászlóalj felállítása volt a feladata.” [8: 183-184]

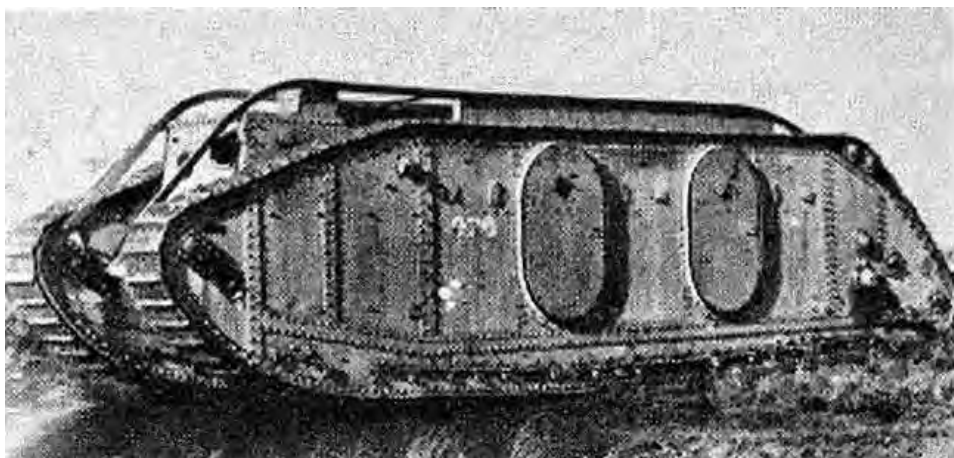
Ezek a gyakorlatok sikeresnek mutatkoztak, hiszen a gépesítés folyamata mind a páncélosok, mind a csapat szállító járművek körében gyors ütemben zajlott. Ezeknek a szállítójárműveknek feladatkörtől függően eléggé sok típusa jelent meg, amit Guderian szintén megindokol:

„A páncélozott járműveknek olyan tulajdonságokkal kell rendelkezniük, amelyek megfelelnek szándékolt alkalmazásuknak. Eszerint osztályozzuk és ismertetjük őket:

¹⁵ Ez a mondat egybecseng Liddel Hart előző oldalán idézett megállapításával. [6: 90]

- a.) a páncélosok zömének a harcot kell szolgálnia (...) – különösen – az ellenség elhárító eszközei és páncélosai elleni harcot. Ezeket nevezzük páncélos harckocsinak (...);
- b.) a felderítő páncélgépkocsik a felderítést szolgálják (...);
- c.) A különleges feladatok különleges járműveket igényelnek. Ezért vannak úszó páncélosok (...), parancsközlő páncélosok (...), hídépítő és aknakereső páncélosok (...).” [8: 150]

A szakíró által felvázolt koncepció bizonyos mértékben máig érvényes. Ez egyértelműen nem definíció, inkább csak egy gondolatmenet, azonban, ha példának okáért megnézzük a Hadtudományi Lexikonban szereplő meghatározást, ott a következő olvasható: „A páncélozott harcjármű azoknak a gépjárműveknek a gyűjtőneve (csoportja), amelyeket a személyzet védelme céljából páncéllemezekkel burkolnak, v. amelyek járműteste teljes egészében páncélból készül. (...) Feladatuk szerint: harckocsik; különleges harckocsik (műszaki-mentő, műszaki, hídvető stb.); felderítő páncélozott harcjárművek, lövész páncélozott harcjárművek, szállító harcjárművek.

4. ábra. A Mark IX. harckocsi

Ezek teljes megnevezése: páncélozott felderítő harcjármű, páncélozott lövész harcjármű, páncélozott szállító harcjármű.” [22: 1052] Sőt, a német szerző kategorizálását messze megelőzve, a brit MARK szérián belül is megépült az első páncélozott szállítójárműnek tartott MARK IX. (4. ábra)

5. ábra. Sdkfz 251 fél-lánctalpas lövészszállító

6. ábra. M9A1 fél-lánctalpas lövészszállító

A típus kései leszármazottainak tekinthetők a német Sonderkraftfahrzeug 251 (5. ábra), vagy az Egyesült Államok hadserege által használt M9A1 (6. ábra).

Következtetések

A cikk elején utaltam arra a jelenségre, hogy bizonyos problémákra adott válaszok a hadviselés történetében nem, vagy csak nagyon keveset változnak. Egyik ilyen a harci kötelékek ellenséggel szembeni kiszolgáltatottságának csökkentése. Utaltam arra is, hogy a gyalogság az a fegyvernem, amelyre ez a leginkább érvényes volt mind a 15., mind később a 20. században is. A tűzérségi eszközök (illetve a 15. században a kézi tűzfegyverek) olyan gyors fejlődésnek indultak, amellyel a gyalogság nem tudott lépést tartani. A támadás végrehajtása során egyre nagyobbak voltak a fegyvernem okozta veszteségek.

Mivel mindkét kornak megvoltak a maga katonai szakírói, akik a kor színvonalának megfelelően a leghatékonyabb megoldást keresték, nem meglepő, hogy mindkét korszakban meg is találták azt. A középkori Cseh Királyságban az akkori technikai színvonalon nagyon hasonló megoldás fogalmazódott meg, mint a cikkben bemutatott 20. század első felében alkotó teoretikusok esetében.

A Václav Vlček z Čenova-éhoz hasonló hadi rendtartások nem tükrözték 100%-ban a gyakorlatot. Ő azonban olyan szekerek alkalmazásához írt „útmutatót”, melyek nemegyszer csapatszállító járművek-ként funkcionáltak, ahogy ezt a felhozott szövegrészletekkel is igazoltam. Ezek alapjában véve jó mobilitási képességgel rendelkező járművek voltak, melyek a gyorsaság mellett a szállított legénység számára védelmet is biztosítottak. Ami a legfontosabb: elmondható, hogy a középkor végi cseh szerző a siker egyik zálogát a gyors mozgásban látta.

A cikkben ismertetett három 20. századi szakíró – John F. Fuller, B. H. Liddell-Hart és Heinz Guderian – elméletei közül leginkább Hart meglátásai állíthatók a fentivel párhuzamba. Nem vitás: a gépesítés híveiről, sőt Guderian esetében gyakorlati alkalmazóról van szó, de ami a gyalogság mozgatását illeti, ő fejtette ki a legvilágosabban: a sikeres együttműködés érdekében a fegyvernemet el kell látni gyors, jó terepjáró képességgel rendelkező, páncélozott szállítójárművekkel.

Ezeknek az elméleteknek a modern gyakorlati eredménye a katonai célú páncélozott járművek népes családja, mely több csoportra és alcsoportra osztható. (A katonai célú páncélozott járművek csoportosítását lásd: [19: 10], illetve [22: 1052].)

Az eddigiek alapján kijelenthető, hogy a huszita típusú hadiszekér a csapatszállító járműként való felhasználása miatt elméleti síkon párhuzamba állítható a 20. században megjelenő páncélozott csapatszállító járművekkel. Ebből kiindulva, ugyancsak elméleti síkon, párhuzam vonható a szekéren mozgatott huszita zsoldosok és a gépkocsizó lövészcsapatok között. Ez a fegyvernem „a szárazföldi csapatok egyik fegyverneme volt; annyi szállítójárművel (általában terepjáró tehergépkocsival) rendelkezett, hogy az alegységek mindegyike gépkocsira szállhatott. Lényegében ez különbözteti meg őket a gépesített lövészcsapatoktól, amelyek harcadataikat az esetek többségében a járművekben ülve oldják meg.” [21: 403]

Nagyon fontos hangsúlyozni, hogy a párhuzam az alkalmazás elméleti hátterére érvényes. Kiemelendő továbbá az is, hogy egy adott kor fogalmai alapesetben nem, vagy nagyon ritkán alkalmazhatók egy másik kor jelenségeire/eljárásaira. Ugyanakkor előfordulhat, hogy nincs külön fogalom rá, de a jelenség létezik, és erre nagyon jó példa a csapatszállítás kérdése a 15. század huszita hadseregeiben.

Felhasznált irodalom

- [1] PICCOLOMINI, A. S.: *Historia Bohemica*. Helmstadt: (s.n.), 1699. https://archive.org/stream/bub_gb_d6tg-EPOb94C#page/n1/mode/2up (A letöltés dátuma: 2016. 11. 11.)
- [2] VLČEK Z ČENOVA, V.: Naučení o šikování jízdních, pěších i vozů. In. SVEJKOVSKÝ, F. (ed.), *Staročeské vojenské řády*, Praha: Orbis Praha, 1952, 43–53.
- [3] BONFINI, A.: *A magyar történelem tizedei*. KULCSÁR P. (ford.), Budapest: Balassi Kiadó, 1995.
- [4] CLAUSEWITZ, C. v.: *A háborúról*. SZABÓ J. (ford.), Budapest: Zrínyi Kiadó, 2013.
- [5] LIDDELL HART, B. H.: *Stratégia*. SOPRONI A. (ford.), Budapest: Európa Kiadó, 2002.
- [6] LIDDELL HART, B. H.: *The Memoirs of Capitan Liddell Hart*. London: Cassell & Co., 1965.
- [7] FULLER, J. C.: A gépesített háború. In. KOCSI B. (szerk.), *Válogatás burzsoá hadtudományi írásokból*, Budapest: Zrínyi Katonai Kiadó, 1985, 449-518.
- [8] GUDERIAN, H.: *Riadó! Páncélosok*. S. NYÍRÓ J. (ford.), Budapest: Kossuth Kiadó, 1999.

- [9] GAULLE, J. de: *Háborús emlékiratok*. LOSONCZI J. et al. (ford.), Budapest, Gondolat Kiadó, 1973.
- [10] TURCSÁNYI K. – HEGEDŰS E.: A gyalogság szerepe az elöltöltő fegyverek korszakában (1648-1866) – 1. rész. *Hadtudományi szemle*, 3 (2008), 70–111.
- [11] TÓTH-SZABÓ P.: *A cseh-huszita mozgalmak és uralom története Magyarországon*. Budapest: (s.n.), 1917.
- [12] TÓTH Z.: A huszita eredetű szekérvár. *Hadtörténelmi Közlemények*, 1 (1916), 265–311.
- [13] TÓTH Z.: A huszita szekérvár a magyar hadviselésben. *Hadtörténelmi Közlemények*, 1–2 (1918), 1–32.
- [14] DURDÍK, J.: *Husitské vojenství*. Praha: Naše Vojsko, 1953.
- [15] FRANKENBERGER, O.: *Husitské válečnictví po Lipanech*. Praha: Naše Vojsko, 1960.
- [16] B. SZABÓ J.: A huszita hadviselés hatása és adaptációja Kelet-Közép-Európában. In.: BÁRÁNY A. – PÓSÁN L. (szerk.), „*Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris*”. *Tanulmányok a konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából*. Debrecen: Printart-Press Kft., 2014, 432–441.
- [17] LYSÝ, M.: Husitské vpády do Uhorska v rokoch 1428 – 1431. *Historický časopis*, 3 (2007), 411–432.
- [18] BEŇA, S.: *The Small War in the Late Middle Ages*. Budapest: Central European University, 2014. (MA thesis)
- [19] TURCSÁNYI K. et al.: *Nehéz harckocsik*. Debrecen: Püedlo Kiadó, 2008.
- [20] TURCSÁNYI K. et al.: *Haderők és hadviselés az elöltöltős fegyverek korában*. Budapest: HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, 2015.
- [21] SZABÓ J. (Szerk.): *Hadtudományi Lexikon A-L*. Budapest: Magyar Hadtudományi Társaság, 1995.
- [22] SZABÓ J. (Szerk.): *Hadtudományi Lexikon M-Zs*. Budapest: Magyar Hadtudományi Társaság, 1995.
- [23] WHELAN, M.: Pasquale de Sorgo and the Second Battle of Kosovo (1448): A Translation. *Slavonic and East European Review*, 94 (2016), 126–145.

- [24] MARCZALI H.: Közlemények a párisi nemzeti könyvtárból. In. *Magyar Történelmi Tár XXIII*. Budapest: Az MTA Könyvkiadóhivatala, 1877.
- [25] KEEGAN, J.: *A hadviselés története*. Budapest: Corvina Kiadó, 2002.
- [26] SMITH, W. H. B. – SMITH J. E.: *The Book of Rifles*. (s. I.): The Stackpole Company, 1948.
- [27] FARKAS Zoltán – HEGEDŰS Ernő: A fogatolt hadtáp szervezetek fejlődésének történeti áttekintése a napóleoni háborúktól a II. világháborúig. *Katonai Logisztika* 2016. évi 1. sz.
- [28] <http://husitstvi.cz/wp-content/uploads/jednotky-vyzbroj-vystroj02.jpg> (letöltés ideje: 2017. 3. 15., 21:50)
- [29] http://www.tankmuseum.org/assets/object_images/8/25/78/i87528/v0_bov_high.jpg (letöltés ideje: 2017. 2. 28., 23:03)
- [30] http://www.tanks-encyclopedia.com/ww2/nazi_germany/SdKfz-251_Hanomag.php (letöltés ideje: 2017. 2. 28., 23:10)
- [31] <http://www.tankmuseum.org/museum-online/vehicles/object-e1965-117> (letöltés ideje: 2017. 2. 28., 23:15)